

ВІДГУК

офіційного опонента **Пріми Дмитра Анатолійовича**
доктора педагогічних наук, доцента про дисертаційну роботу
**Чопак Єви Василівни «ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО
РОЗВИТКУ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ
ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ В ПОЛІКУЛЬТУРНОМУ СЕРЕДОВИЩІ
ЗАКАРПАТТЯ »**, представлену на здобуття ступеня доктора філософії за
спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки

Актуальність теми дослідження. Закарпаття як багатонаціональний і полікультурний регіон об'єктивно потребує спеціально підготовлених педагогічних кадрів, здатних ефективно працювати в умовах культурного різноманіття. Особливої значущості набуває підготовка майбутніх учителів до розвитку комунікативної компетентності учнів початкової школи, оскільки освітній процес має діалогічну природу і реалізується через комунікацію. Саме в її межах відбувається засвоєння духовних і матеріальних цінностей суспільства, опанування культурних норм і правил, що регулюють життєдіяльність і міжособистісні взаємини, а також формування здатності до ефективної соціальної взаємодії.

Актуальність дисертаційної роботи Чопак Єви Василівни зумовлена необхідністю дослідження проблеми підготовки майбутніх учителів до розвитку комунікативної компетентності учнів початкової школи в полікультурному середовищі Закарпаття та аргументована *суперечностями* між:

— попитом сучасного суспільства у вчителів, здатних до взаємодії в умовах міжкультурності та відсутністю в змісті професійної освіти цілеспрямованої підготовки до зазначеної професійної діяльності з урахуванням потенціалу Закарпаття як полікультурного середовища взаємодії суб'єктів;

— об'єктивними вимогами практики до рівня професіоналізму вчителя в полікультурному середовищі Закарпаття та нерозробленістю педагогічних умов підготовки майбутнього вчителя до розвитку комунікативної компетентності учнів початкової школи в такому середовищі;

– потребою у формуванні індивідуальних стратегій особистісно-професійної готовності майбутніх учителів до розвитку комунікативної компетентності учнів початкової школи в полікультурному середовищі Закарпаття та недосконалістю навчально-методичного забезпечення для підготовки майбутнього вчителя до розвитку комунікативної компетентності учнів початкової школи.

Наукова новизна результатів дослідження. Дисертаційне дослідження Є. В. Чопак є комплексним, завершеним науковим дослідженням, у межах якого отримано низку нових, науково обґрунтованих результатів. Наукова новизна роботи полягає в тому, що: *вперше* обґрунтовано й визначено педагогічні умови підготовки майбутніх учителів до розвитку комунікативної компетентності учнів початкової школи в полікультурному середовищі Закарпаття (актуалізація і стимулювання мотивації майбутнього вчителя до розвитку комунікативної компетентності учнів початкових класів в полікультурному середовищі Закарпаття; інтенсифікація освітнього процесу підготовки майбутнього вчителя до розвитку комунікативної компетентності учнів початкових класів в полікультурному середовищі Закарпаття на основі міждисциплінарної інтеграції; активізація індивідуального досвіду рефлексії майбутнього вчителя до розвитку комунікативної компетентності учнів початкових класів через ресурс інноваційних технологій навчання та освітньо-практичної діяльності) та експериментально перевірено їх ефективність; *конкретизовано* компоненти (потребно-мотиваційний, когнітивно-пізнавальний, діяльнісно-операційний); критерії (спонукально-ціннісний, змістово-знаннявий, поведінково-рефлексивний) та рівні готовності майбутніх учителів до розвитку комунікативної компетентності учнів початкової школи в полікультурному середовищі Закарпаття (низький (репродуктивний), достатній (варіативно-конструктивний), високий (творчий)); *уточнено* сутність ключових понять («підготовка», «готовність», «комунікативна компетентність», «полікультурне середовище»); *удосконалено* організаційно-методичне забезпечення підготовки майбутніх учителів до розвитку комунікативної компетентності учнів початкової школи в полікультурному середовищі Закарпаття;

подальшого розвитку набули теоретико-методичні й технологічні аспекти готовності майбутніх учителів до розвитку комунікативної компетентності учнів початкової школи в полікультурному середовищі Закарпаття.

Ступінь обґрунтованості наукових висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Дисертаційна робота Чопак Є.В. спрямована на теоретичне обґрунтування та експериментальну перевірку педагогічних умов, що сприяють процесу підготовки майбутніх учителів до розвитку комунікативної компетентності учнів початкової школи в полікультурному середовищі Закарпаття. У процесі дослідження автором було послідовно та вичерпно розв'язано всі поставлені завдання. Високий ступінь обґрунтованості отриманих результатів забезпечується методологічною і теоретичною виваженістю вихідних позицій дослідження, системним аналізом теоретичного матеріалу, а також репрезентативною та різноманітною джерельною базою. Дисертація спирається на ґрунтовний аналіз 278 наукових джерел, серед яких 42 – іноземними мовами, що свідчить про глибоке занурення автора у вітчизняний та світовий науковий дискурс.

Для розв'язання поставлених завдань дисертанткою було застосовано комплекс взаємопов'язаних та адекватних меті дослідження методів: *теоретичні*: аналіз, синтез, порівняння, узагальнення наукової та навчально-методичної літератури з проблеми дослідження; *емпіричні*: обсерваційні, діагностичні (опитування, анкетування, діагностичні методики); педагогічний експеримент (констатувальний та формувальний етапи) ; *математичні* (математичний аналіз).

Основні результати дослідження впроваджено в освітній процес Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (довідка № 06/13 від 17.02.2026 р.), Мукачевського державного університету (довідка № 409 від 20.02.2026 р.), ДВНЗ «Ужгородський національний університет» (довідка № 648/01-14 від 26.02.2026 р.), Закарпатського угорського університету імені Ференца Ракоці II (довідка № 390/2025 від 19.12.2025 р.).

Значення для науки і практики одержаних результатів.

Одержані Є. В. Чопак результати мають істотне значення як для теорії педагогіки, так і для освітньої практики. У теоретичному аспекті дослідження поглиблює наукові уявлення про сутність, структуру та механізми підготовки майбутніх учителів до розвитку комунікативної компетентності учнів початкової школи в полікультурному середовищі Закарпаття, що детермінують цей процес. Розроблена структурно-функціональна модель може слугувати методологічною основою для подальших наукових розвідок у цій галузі.

Результати, одержані у ході дисертаційного дослідження, зокрема його теоретичної та практичної складових, можуть бути використані дослідниками для проведення подальших наукових студій з проблеми дослідження.

Практичне значення отриманих результатів дослідження полягає в розробленні методичних рекомендацій для самостійної (індивідуальної) роботи майбутніх фахівців з дошкільної та початкової освіти: «Дошкільна лінгводидактика, збірка дитячої літератури», «Теоретичний конспект з дитячої літератури для студентів»; інформаційних матеріалів, які впливають на формування готовності майбутніх учителів до розвитку комунікативної компетентності учнів початкової школи в полікультурному середовищі Закарпаття.

Оцінка змісту дисертації та її завершеність. Структура дисертаційної роботи відзначається логічною продуманістю, збалансованістю складових частин і підпорядкована реалізації основних завдань дослідження. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного з них, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків. Зміст кожного розділу детермінований метою та завданнями дослідження.

У *першому розділі* – «Теоретичні засади підготовки майбутніх учителів до розвитку комунікативної компетентності учнів початкової школи в полікультурному середовищі Закарпаття» – на основі аналізу й узагальнення наукових розвідок досліджено стан опрацювання порушеної проблеми у вимірах наукових студій, розкрито сутність і зміст понятійно-категорійного апарату

дослідження, схарактеризовано Закарпаття як полікультурне середовище в історико-педагогічному ракурсі.

Уважаємо переконливим авторське узагальнення щодо трактування професійної підготовки майбутнього вчителя початкової школи як складного, багатовимірного і тривалого процесу оволодіння життєвими та предметними компетентностями, загальнонауковими й методичними знаннями, а також практичними вміннями, необхідними для ефективного здійснення педагогічної діяльності. Якість такої підготовки, цілком слушно наголошує здобувачка, зумовлюється не лише рівнем засвоєння теоретичних знань і сформованістю професійних умінь, а й розвитком мотиваційної сфери, здатністю до усвідомленої професійної діяльності та педагогічної рефлексії як механізму самовдосконалення.

Вартує схвалення узагальнення провідних характеристик Закарпаття як полікультурного середовища, як-от: *етнічне різноманіття, культурний діалог, освіта та мова, історична спадщина*, а також виокремлення низки ключових проблем: *мовна політика в освіті, мультилінгвізм як педагогічний виклик, підготовка педагогічних кадрів, соціокультурні та ідентифікаційні виклики, освітня міграція*

У другому розділі – «Організаційно-методичні основи підготовки майбутніх учителів до розвитку комунікативної компетентності учнів початкової школи в полікультурному середовищі Закарпаття» – проаналізовано навчально-методичне забезпечення початкової освіти в угорськомовних школах Закарпаття, з'ясовано стан готовності учителя до розвитку комунікативної компетентності учнів початкової школи через навчання читання й письму у закарпатських освітніх закладах із навчанням угорською мовою; визначено компоненти, критерії та рівні готовності майбутніх учителів до розвитку комунікативної компетентності учнів початкової школи в полікультурному середовищі Закарпаття; теоретично обгрунтовано педагогічні умови підготовки майбутніх учителів до розвитку комунікативної компетентності учнів початкової школи в полікультурному середовищі Закарпаття.

Нам імпонує наукова позиція здобувачки, згідно з якою з урахуванням компонентної структури готовності майбутніх учителів до розвитку комунікативної компетентності учнів початкової школи в полікультурному середовищі Закарпаття виокремлено критерії: спонукально-ціннісний, змістово-знаннєвий, поведінково-рефлексивний, що корелюють із визначеними компонентами (потребово-мотиваційний, когнітивно-інформативний, діяльнісно-операційний), розроблено рівні сформованості готовності майбутніх учителів до розвитку комунікативної компетентності учнів початкової школи в полікультурному середовищі Закарпаття: низький (репродуктивний), достатній (варіативно-конструктивний), високий (творчий).

У *третьому розділі* – «Дослідницько-експериментальна перевірка ефективності педагогічних умов підготовки майбутніх учителів до розвитку комунікативної компетентності учнів початкової школи в полікультурному середовищі Закарпаття» представлено опис організації та методики проведення педагогічного експерименту, експериментальну перевірку ефективності педагогічних умов підготовки майбутніх учителів до розвитку комунікативної компетентності учнів початкової школи в полікультурному середовищі Закарпаття, подано аналіз результатів дослідницько-експериментальної роботи.

Вірогідність результатів дослідницько-експериментальної роботи та достовірність отриманих даних перевірено за допомогою критерію Пірсона χ^2 . Результати обчислень підтвердили достовірність проведеного експерименту та засвідчили позитивну динаміку у компонентах готовності майбутніх учителів до розвитку комунікативної компетентності учнів початкової школи в полікультурному середовищі Закарпаття.

На основі проведеного теоретичного аналізу та експериментального дослідження сформульовано висновки, обґрунтованість яких підтверджується змістом роботи. Обсяг і зміст дисертації свідчать про те, що здобувачка глибоко вивчила досліджувану проблему і здійснила її цілісний та всебічний аналіз. Загалом дисертації властива системність подання й логічність викладу матеріалу. Авторський стиль відповідає вимогам науковості.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації.

Дисертаційна робота Чопак Є. В. є завершеним науковим дослідженням, водночас окремі її положення можуть бути предметом подальшого наукового пошуку. Вважаємо за необхідне зазначити деякі дискусійні положення, а також висловити окремі побажання, які мають рекомендаційний характер.

1. Об'єктивність наукової розвідки значно посилилась би, якби здобувачка не лише проаналізувала навчально-методичне забезпечення початкової освіти в угорськомовних школах Закарпаття, але й здійснила аналіз вітчизняних освітньо-професійних програм підготовки майбутніх учителів початкових класів за першим (бакалаврським) та другим (магістерським) рівнем вищої освіти з досліджуваної проблеми.

2. У дисертації переконливо обґрунтовано педагогічні умови підготовки майбутнього вчителя до розвитку комунікативної компетентності учнів початкових класів у полікультурному середовищі Закарпаття, однак не всі з них однаковою мірою розкрито на рівні конкретних механізмів практичної реалізації в полікультурному освітньому процесі початкової школи.

3. Практичне значення дисертації не викликає сумніву, однак варто було б, окрім методичних рекомендацій для самостійної (індивідуальної) роботи майбутніх фахівців з дошкільної та початкової освіти, розробити навчально-методичний посібник, який презентував би методичний інструментарій формування готовності майбутніх учителів до розвитку комунікативної компетентності учнів початкової школи в полікультурному середовищі Закарпаття.

4. Робота набула б більшої досконалості, якби дисертантка розширила діапазон апробації результатів дослідження.

5. Варто було б навести в додатках більше практико-орієнтованих матеріалів (методичних рекомендацій для викладачів та студентів, завдань для самостійної роботи, кейсів тощо), що підвищило б цінність дисертації.

Утім, зазначені зауваження, рекомендації і побажання не знижують загального позитивного враження від дисертаційного дослідження Чопак Є. В. і можуть бути предметом подальшої наукової дискусії.

Висновок. Дисертація Чопак Єви Василівни «Підготовка майбутніх учителів до розвитку комунікативної компетентності учнів початкової школи в полікультурному середовищі Закарпаття» є самостійним, завершеним науковим дослідженням, виконаним авторкою на актуальну тему. Робота характеризується високим теоретичним рівнем, науковою новизною, переконливою аргументацією висновків та значною практичною цінністю. У дослідженні отримано нові науково обґрунтовані результати, що в сукупності вирішують важливе наукове завдання, яке полягає в теоретичному обґрунтуванні та експериментальній перевірці комплексу педагогічних умов, що забезпечують ефективну підготовку майбутніх учителів до розвитку комунікативної компетентності учнів початкової школи в полікультурному середовищі Закарпаття.

Таким чином, дисертація «Підготовка майбутніх учителів до розвитку комунікативної компетентності учнів початкової школи в полікультурному середовищі Закарпаття» відповідає вимогам, сформульованим у «Порядку присудження ступеня доктора філософії та наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (зі змінами), які висуваються до дисертацій, а її авторка, Чопак Єва Василівна, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки (галузь знань 01 Освіта/Педагогіка).

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, доцент,

професор кафедри теорії і

методики початкової освіти

Волинського національного

університету імені Лесі Українки

Дмитро ПРИМА

